

Павлюк Оксана Миколаївна, здобувач Волинського регіонального відділення навчально-наукового інституту № 4 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ *Кісілюк Е. М.*

ТЕРИТОРІАЛЬНА ЦІЛІСНІСТЬ І НЕДОТОРКАННІСТЬ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

У Конституції України задекларовано, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу. Порухення встановленого Конституцією України порядку створення та захисту конституційного ладу може створювати загрозу основам національної безпеки України. Тому для сучасних умов одним із головних напрямків кримінально-правової політики України є боротьба зі злочинністю, зокрема, із злочинами проти основ національної безпеки України.

До 2014 року такі злочини становили незначний відсоток усієї злочинності України, проте з березня 2014 року спостерігається значна активізація здійснення протиправних діянь у даній сфері (у провадженні слідчих Служби Безпеки України перебуває понад три тисячі кримінальних проваджень за фактами вчинення злочинів проти основ національної безпеки), суспільна небезпечність яких, насамперед, проявляється в тому, що вони можуть завдати значної шкоди конституційному ладу, обороноздатності, незалежності країни. Без належної кримінально-правової охорони цих соціальних цінностей неможливе нормальне функціонування будь-якої держави. Особливого значення в цих умовах набуває необхідність пошуку нових шляхів протидії таким злочинам, зокрема кримінально-правових заходів щодо кримінально-правової охорони територіальної цілісності та недоторканості України.

Визначаючи основні засади територіального устрою України, Конституція України встановлює, що територіальний

устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій. Тому територіальна цілісність України включає у себе базову засаду конституційного визначення територіального устрою – єдність та цілісність державної території. Єдність території означає взаємозв'язок між її складовими – адміністративно-територіальними одиницями. Спираючись на цю засаду, держава забезпечує єдність шляхом визначення спільних зовнішніх кордонів, які окреслюють територію держави, а також внутрішню інтеграцію адміністративно-територіальних одиниць. Проте, сучасні військово-політичні загрози порушують дану засаду, що проявляється у зовнішній агресії щодо України з боку Російської Федерації, анексії цією державою адміністративно-територіальної одиниці унітарної української держави – Автономної Республіки Крим та інспірації сепаратистського руху у багатьох областях України, що призвело до збройного протистояння у Луганській та Донецькій областях. Дані обставини порушують другу задекларовану конституційну засаду територіального устрою України – цілісність державної території. Саме тому кримінальна відповідальність за посягання на територіальну цілісність та недоторканність України є важливим і актуальним напрямом досліджень.

За останні роки питання про кримінальну відповідальність за посягання на територіальну цілісність та недоторканність набуло неабиякої актуальності у дослідженнях науковців, що призвело до різних тлумачень даної категорії. Останнім часом ряд дослідників як Р. В. Алямкін, В. І. Волова, В. Л. Зьолка, Д. С. Зоренко, М. І. Кабачинський, О. В. Лісничук, М. В. Остроухов, М. А. Рубашенко, О. В. Стогова, І. О. Умнова, Т. С. Цимбрівський та інші присвятили свої праці дослідженню проблем забезпечення територіальної цілісності України, а також розгляду світової судової практики щодо забезпечення територіальної цілісності інших держав. Однак, тема все ж залишається малодослідженою й потребує комплексного наукового дослідження особливостей кримінальної відповідальності за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України.

Кримінальна відповідальність саме за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, передбачена ст. 110 КК України. Родовий об'єкт даного злочину характеризується складною, комплексною структурою та включає в себе суспільні відносини з охорони основ національної безпеки України. Це суспільні відносини, що забезпечують саме існування України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної і правової держави.

Видовим об'єктом цього злочину потрібно вважати суспільні відносини з охорони основ національного суверенітету. Такий видовий об'єкт допомагає розкрити соціально-політичну сутність охоронюваних ст. 110 КК України відносин, що у свою чергу має значення для правильного визначення суспільно-небезпечного характеру передбачених даною нормою дій, правильно вирішення питання щодо кваліфікації цього злочину, відмежування від суміжних злочинів.

Основним безпосереднім об'єктом злочину є національна безпека у політичній сфері, яка полягає у відсутності загрози порушення встановлених Конституцією, законами України і міжнародними правовими актами територіальної цілісності України та порядку визначення її території.

Об'єктивна сторона досліджуваного злочину проявляється у наступних формах: дії, вчинені з метою зміни меж території України; дії, вчинені з метою зміни державного кордону України; публічні заклики до вчинення таких дій; поширення матеріалів із закликами до таких дій.

Суб'єктами злочинів посягання на територіальну цілісність та недоторканність України, як показує вивчення судової практики та аналіз складів злочинів цієї категорії, є фізичні, осудні особи, які до моменту вчинення злочину досягли 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується виною у вигляді прямого умислу. Кожна із дій, про які йде мова в ст. 110 КК України, передбачає наявність у винного чи винних спеціальної мети – зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України. Мотиви злочину для кваліфікації значення не мають.

Кваліфікуючими ознаками злочину є вчинення його: 1) представником влади; 2) повторно; 3) за попередньою змовою групою осіб; 4) та поєднання відповідних дій з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі. Особливо

кваліфікуючими ознаками злочину є настання в результаті його вчинення таких суспільно небезпечних наслідків, як загибель людей, або інших тяжких наслідків. Тут під загибеллю людей розуміється загибель двох чи більше осіб, а під іншими тяжкими наслідками – загибель однієї людини, заповдіння одній, двом чи більше особам тяжких тілесних ушкоджень, настання великої матеріальної шкоди, зруйнування або пошкодження прикордонних інженерних споруд чи інших важливих об'єктів, виникнення масових безпорядків, розрив чи суттєве погіршення дипломатичних стосунків з іншою державою.

Таким чином, посягання на територіальну цілісність та недоторканність України можуть завдати значної шкоди конституційному ладу та іншим складовим національній безпеці, віддалятимуть нашу державу від досягнення сучасних ідеалів держави й суспільства, а тому посягання на ці блага є найбільш небезпечними як для самої держави, так і для суспільства й кожного його члена.